

BLIND GELOOF

Nico Riemersma

Een blinde die het heil toch zal zien

Lucas 18:35-43

Als Lucas vertelt over een blinde man wiens ogen worden geopend, is de vraag op zijn plaats: vertelt hij over de opheffing van een zintuiglijke beperking, of wil hij primair iets heel anders communiceren? Nico Riemersma onderzocht de tekst en vond niet alleen een antwoord, maar werd ook getroffen door de bijzondere opbouw van de tekst en de precisie in de woordkeus.

Ds. N.A. Riemersma is (parttime) predikant van de Protestantse Gemeente 's-Gravenhage en lid van de redactie van Interpretatie.

Wie zich met het verhaal van de blinde bezighoudt, ontkomt niet aan de vraag met wat voor blindheid we hier te maken hebben. Is de man 'echt' - in de betekenis van fysiek - blind of gaat het hier om een vorm van spirituele blindheid? Het fysieke en het spirituele worden vaak als een tegenstelling gezien. Waar men geen oog voor heeft, is dat in nogal wat literatuur in de klassieke oudheid fysieke blindheid vaak verbeelding is van spirituele blindheid. Zou dat ook hier het geval kunnen zijn? Om zo mogelijk in de buurt van een antwoord te komen, verdient het aanbeveling om onderzoek te doen naar het semantisch veld 'zien'. Woorden zoals bijvoorbeeld *tuflos* ('blind') staan immers niet op zichzelf, maar in relatie met andere woorden. Dat kunnen synoniemen zijn, maar ook antoniemen. Zo staat een blinde tegenover iemand die ziet. Tot hetzelfde semantische veld hoort ook het lichaamsdeel waarmee men ziet: de ogen. Nu speelt niet alleen het werkwoord zien een belangrijke rol in Lucas, dat is ook het geval met het woord *ogen*. Zo zegt Simeon, met het kind Jezus in zijn armen, in de tempel in Jeruzalem: 'Nu laat Gij, Here, uw dienstknecht gaan in vrede, want mijn ogen hebben uw redding gezien' (2:29-30) (zie ook Luc. 10:23-24, 24:31; Hand. 28:27). Dit zien van Gods redding speelt ook een belangrijke rol aan het begin van het optreden van Johannes de Doper in het Jesaja-citaat: 'Alle vlees zal de redding van God zien' (3:6). Wanneer later in het evangelie sprake is van blinden (4:18; 7:22; 14:13, 21) of van een blinde (18:35), dan zal de lezer begrijpen dat zij/hij niet in staat zijn/is om de redding van God te zien. De lezer van dit artikel zal nu begrijpen dat we hier het dilemma 'fysiek' of 'spiritueel' te boven zijn.

Relatie met 17:11 - 18:34

Wie de relatie met de vorige eenheid onderzoekt, zal zien dat 18:35-43 elementen bevat uit bijna alle perikopen van 17:11-18:34: 'En het geschiedde' (17:11, 14-18:35), Jezus (17:13 - 18:38), erbarmen hebben (17:13 - 18:38, 39), God verheerlijken (17:15, 18 - 18:43), geven (17:18 - 18:43), geloof (17:19; 18:8 - 18:42), redden (17:19; 18:26 - 18:42), vragen (17:20 - 18:40), willen (18:4 - 18:40), Heer (18:6 - 18:41), luid roepen (18:7 - 18:38),

stil staan (18:11 - 18:40), deze (18:9, 14 - 18:39), geven (18:12 - 18:43), bestraffen (18:15 - 18:39), horen (18:22, 23, 26 - 18:36) en volgen (18:22, 28 - 18:43).

Uit het voorgaande wordt duidelijk dat 17:11-19 de perikoop is met de meeste gemeenschappelijke elementen. Het mag opvallend heten dat er met uitzondering van het spreken van Jezus (18:31-18:42) geen gemeenschappelijk element met 18:31-34 is te noteren, althans niet op het niveau van de woordherhaling.¹ Op een dieper niveau is er wel degelijk van een relatie sprake, in die zin dat de leerlingen dan niet blind mogen zijn, maar toch geen inzicht hebben; ze begrijpen niet wat Jezus zegt (18:34). De omgekeerde situatie doet zich voor in ons verhaal. Hier is de man blind, maar dat betekent niet dat hij geen inzicht heeft in wie Jezus de Nazoreeër is. Zo blijkt uit de wijze waarop hij Jezus aanspreekt, eerst met 'zoon van David' (18:38, 39) en daarna met 'Heer', alsook uit wat hij van hem wil: 'dat ik weer zal zien'. Het thema van het 'zien' komt in 19:11-17 overigens opnieuw aan de orde, met Zacheüs die 'zocht te zien wie Jezus is' (zie verder nog 19:4, 5, 7).

Twee rondes

Lucas 18:35-43 bevat twee rondes (18:35-40a en 18:40b-43).² De eerste (*kyrie*) ronde wordt gekenmerkt door het onderzoek van de blinde naar wat er precies aan de hand is, hetgeen ten slotte leidt tot het aandacht vragen van de blinde voor zijn situatie. De tweede (*gloria*) ronde staat in het kader van het herstel van het zicht. Dat het tot een tweede ronde komt, heeft ermee te maken dat Jezus niet onmiddellijk doet wat de blinde vraagt. Eerst houdt Jezus halt en beveelt hij om de blinde bij hem te brengen. Daarna vraagt hij de man waaruit het erbarmen wat hem betreft dient te bestaan. Het is die vraag die in het vervolg nadere uitwerking krijgt.

Beide delen *beginnen* met 'naderen' (18:35 en 18:40b); in het ene geval gaat het om het naderen van Jezus en in het andere om het naderen van de blinde man. Ze *eindigen* met een exclamatie (18:39b en 18:43); in het ene geval bestaat die uit schreeuwen: 'Heb erbarmen met mij', en in het andere geval uit het verheerlijken van en het lof-geven aan God.

Jezus en de blinde vormen elkaars spiegel. Zo is er

¹ Lucas laat het marcaanse verhaal over de twee zonen van Zebedeüs (10:35-45) in zijn verhaal weg. Het gevolg hiervan is dat er een directer contrast ontstaat tussen de twaalf leerlingen en de blinde.

² Vgl. S.J. Roth (*The Blind, the Lame and the Poor: Character Types in Luke* (JSNT.SS 144), Sheffield 1997, 199-200) die spreekt van 'a first half' en 'a second half'. Waar de scheiding tussen beide helften ligt, geeft hij echter niet aan.

in het eerste deel sprake van naderen van Jezus (18:35a) en wordt er in het tweede deel verteld van zijn stilstand (18:40). Het omgekeerde doet zich voor bij de blinde. In het eerste deel zit hij (18:35b), in het tweede deel komt hij in beweging (18:40, 43). Er doet zich nog een subtielere omkering voor, als we het begin van het eerste en van het tweede deel met elkaar vergelijken. Waar in 18:25 eerst sprake was van naderen (*engizô*) van Jezus en van bedelen (*epaitô*, betekent letterlijk: bevragen) van de blinde, daar horen we in 18:35 van het naderen (*engizô*) van de blinde en van bevragen (*eperataô*) door Jezus.

Waar de blinde in het eerste deel navraag doet naar wat er aan de hand is, komt in het tweede deel Jezus met een vraag. Een laatste spiegeling betreft het feit dat we in het eerste deel de blinde een oproep (imperatief: *eleûson*) zien doen, in het tweede deel is dat Jezus (imperatief: *anablepson*).

Nog andere problemen

De aandacht van de onderzoekers gaat meestal alleen uit naar de blindheid, alsof dat de enige handicap is. Er zijn echter nog twee andere problemen waarmee deze mens kampt: Zo wordt van hem gezegd dat hij langs de weg zit. Wij zouden zeggen: 'Hij staat aan de kant.' Hij neemt geen deel aan het maatschappelijk verkeer. Iets dat mensen die gehandicapt zijn makkelijk kan overkomen, dat ze niet meer mee mogen/kunnen doen. Aan het slot van het verhaal blijkt uit het feit dat hij bedelt, dat de blinde arm is. Dat is niet minder herkenbaar: dat je door je handicap ook financieel in de problemen komt. Maar ergens om bedelen, dat is toch het laatste, zo weet ook de onrechtvaardige rentmeester die zich dan ook voor bedelen schaamt (16:3). Zo toch niet deze blinde, maar hij kan niet veel anders, wil hij overleven. Wat hieruit duidelijk wordt? Dat je een handicap mag hebben, maar dat dat vaak ook doorwerkt naar andere dingen: de dreiging om maatschappelijk aan de kant te komen staan alsook de financiële gevolgen die een handicap nog weleens wil hebben.

Omgaan met de situatie

Nu kun je in zo'n weinig benijdenswaardige positie bij de pakken gaan neerzitten. Je mag denken dat er weinig kansen zullen komen waardoor er verandering in je situatie zou kunnen komen. Je zou zelfs elk verlangen naar verandering van je situatie opgeven kunnen hebben. Dat alles is in elk geval niet bij deze blinde te zien. Hij pakt zijn kans eigenlijk al direct. Zo kun je afwachten, als er een menigte langskomt, of ze je een aalmoes zullen toestoppen (zie Hand. 3:2), maar je kunt ook actiever zijn en nieuwsgieriger door navraag te doen naar wat er aan de hand is, zoals de blinde doet. Hij pakt zijn kans helemaal, als hem gemeld wordt dat Jezus de Nazoreër langskomt. Hij wacht niet af of Jezus hem

zal zien, maar hij doet er alles aan om zijn aandacht trekken. Hij roept niet gewoon, maar doet dat luidkeels. Dit werkwoord *boaô* ('luid roepen') komen we ook in 18:7 tegen. Hij zal blijken uit hetzelfde hout gesneden te zijn als de vrouw uit de gelijkenis. Zoals zij niet ophoudt om haar recht te zoeken, zo laat de blinde zich niet tegenhouden door de 'voorgangers' die bestraffend zeggen dat hij zich stil moet houden. Hij doet er zelfs nog een schepje bovenop, zo blijkt uit het feit dat zijn luide geroep nu overgaat in geschreeuw (*krazô*). De inhoud verandert niet: 'Zoon

van David, heb erbarmen met mij!' (zie ook 16:24; 17:13). Een bede, die veelvuldig in de Psalmen (LXX) is te horen: Psalm 6:3; 9:14; 25:16; 26:11; 27:7; 30:11; 41:5, 11; 51:3; 56:2; 86:3, 16; 118:132, 123:3, daar steeds tot God gericht. Dat alles om toch vooral Jezus' aandacht te trekken in de hoop dat hij zich zijn lot zal aantrekken.

Op het eerste luide roepen kreeg de blinde geen reactie van Jezus, waren het anderen, de mensen die voorop liepen, die hem bestraffen alsof hij een onreine geest was (vgl. 4:35, 41). Pas op zijn geschreeuw kwam er een reactie van Jezus. Niet dat er toen gebeurde waar hij om vroeg: erbarmen, maar er kwam wel een reactie: Jezus stond stil, waarmee in elk geval een einde komt aan de beweging waar eerder sprake van was (naderen, vers 35, doortrekken, vers 36 en langsgaan, vers 37). Maar er gebeurt meer. Hij geeft een bevel - dat het enige zal zijn in het Lucasevangelie dat Jezus geeft - om de blinde bij hem te brengen. Wie het adres van dit bevel is, horen we niet. Waar je zou verwachten te horen dat ze hem naar Jezus gebracht hadden, daar zou de lezer uit de

Synagoge; fysieke blindheid als verbeelding van spirituele blindheid.
Dom Trier.
Foto: Anton Sinke

bijzin 'toen hij genaderd was' kunnen opmaken dat hij zelfstandig naar Jezus toe is gegaan. Daarmee is het persoonlijk contact tot stand gekomen, maar de hulpvraag nog niet beantwoord.

Hoe vaak gebeurt het in zo'n situatie niet dat de hulpverlener de hulpvraag naar eigen inzicht invult. Het is goed om aan de betrokkene zelf te vragen wat hij/zij wil. Zo zien we hier ook Jezus doen: 'Wat wil je dat ik jou doen zal?' Het persoonlijk voornaamwoord *soi* ('jou'), dat in de zin voorop staat, krijgt hier alle nadruk. De vraag is niet vreemd, voor wie bedenkt dat de man met meer problemen kampt dan alleen zijn handicap. Zo zou een mogelijk antwoord op zijn roep om erbarmen (*eleēson*) een aalmoes (*eleēmosunē*) kunnen zijn. Het antwoord van de blinde mag beslist verrassend genoemd worden: 'Heer, dat ik weer zal zien.' Een onmogelijke wens, zou je denken. Zo denkt de blinde echter niet. Hij ziet in Jezus, die hij nu 'Heer' noemt, degene die in staat is om hem weer te laten zien. Anders zou hij zo'n 'onmogelijke' wens nooit uitgesproken hebben. Het woord 'Heer', waarmee Jezus hier wordt aangesproken, wordt in het evangelie ook voor God gebruikt (zie o.a. 1:6, 9, 16, 25). Dat bij God mogelijk is wat bij mensen onmogelijk is, had ook de lezer al eerder gehoord (18:27). Daarvan gaat ook de blinde uit. Straks zal hij het feit dat hij weer kan zien dan ook helemaal aan God toeschrijven (18:43b), waarmee hij blijk geeft in Jezus God zelf te herkennen. In het uitspreken van deze 'onmogelijke' wens wordt het geloof van de blinde zichtbaar. Het is die kant die Jezus naar voren zal halen, wanneer hij reageert op de wens van de blinde: 'Uw geloof heeft u gered.' Deze uitspraak van Jezus staat de drie andere keren dat deze zin in het Lucasevangelie voorkomt, steeds helemaal aan het einde van het verhaal (7:50; 8:48; 17:11). Dat is hier niet het geval. In 8:48 en 17:11 staat de uitspraak na het wonder, in 18:35-43 moet het wonder dan nog plaatsvinden. Hebben we in *sesōken* ('heeft gered') met een profetisch perfectum te maken? Dat zou natuurlijk kunnen. Er is nog een andere route mogelijk. Daarvoor vraag ik aandacht voor het verhaal van Jezus en de rijke man (18:18-27), waar eerst sprake is van het binnengaan in het koninkrijk van God (18:24, 25) en vervolgens van gered worden (18:26). Dezelfde combinatie komt de lezer in 13:22-30 tegen. Hebben we met inwisselbare formuleringen van doen? Daar lijkt het op, als je 18:26 in relatie leest met 18:25. Je zou 18:26 ook zó kunnen lezen: 'En zij die dit hoorden, zeiden tot hem: "Maar wie kan dan het koninkrijk van God binnengaan?"' Daarmee ben ik bij mijn punt met betrekking tot 18:43. Wat Jezus hier naar mijn idee wil zeggen, is dat de blinde, door zijn uitspraak 'Heer, dat ik zal opzien', er blijk van geeft het koninkrijk van God al te zijn binnengaan. Vandaar het perfectum. Liever dan van inwisselbare formuleringen zou ik willen spreken van nauw met elkaar samenhangende formuleringen.

Om het koninkrijk van God binnen te gaan zal men eerst bevrijd/gered moeten worden. In 18:35-43 gaat het dan om bevrijding van zijn blindheid.

Eén punt verdient hier beslist nog onze aandacht. Dat is het woord dat aan bovenstaande uitspraak voorafgaat: 'Zie weer.'³ Een oproep (imperatief) die gezien de situatie toch opmerkelijk mag heten. De man moet direct aan de oproep gehoor hebben gegeven, zo zal de lezer concluderen, wanneer hij het vervolg ziet: 'En onmiddellijk zag hij weer.' Wat de lezer ziet, is dat de verandering tot stand komt als het ware doordat de blinde gehoor geeft aan de oproep! Of dat echt zo opvallend is als op het eerste gezicht lijkt? Gaat het niet vaker zo bij veranderingen? Ze vinden plaats wanneer er ook heel bewust een stap in die richting gezet wordt.

Drie transformaties + één

Tot slot besteed ik aandacht aan de transformaties die in deze perikoop plaatsvinden. Deze komen we op het spoor wanneer we begin (18:35) en einde (18:43) met elkaar vergelijken. Eerder zagen dat we dat de man drie (grote) problemen kende: 1) zijn blindheid, 2) het feit dat hij maatschappelijk gesproken aan de kant staat en 3) zijn bedelaarschap. In het tussenliggende gedeelte gaat de aandacht uit naar het eerste probleem: zijn blindheid. Aan het slot zien we echter dat er ook veranderingen zijn opgetreden ter zake van de twee andere problemen. Zo is het zitten langs de weg veranderd in het volgen van Jezus. En het bedelen (een participium aan het eind van de zin) heeft plaatsgemaakt voor het verheerlijken van God (ook een participium aan het slot van de zin).⁴ Hoe deze veranderingen tot stand konden komen, daarover wordt ons in het middengedeelte niets meegedeeld, maar de lezer zal een koppeling leggen met de handicap, met de twee andere problemen als de doorwerking daarvan. Kun je zoals de blinde weer zien, dan ben je vervolgens in staat om zelf ook de twee andere problemen aan te pakken.

Niet alleen bij de blinde vindt een verandering plaats, ook de menigte verandert. Van *ochlos* ('menigte') verandert zij in *laos* ('volk').⁵ Halverwege hoorden we van 'voorgangers', maar aan het eind is de scheiding weer opgeheven, er is sprake van 'al het volk', dat God lof geeft. De formulering 'lof' (*ainon*) 'geven' (*didōmi*) wordt in Lucas alleen hier aangetroffen.⁶ Elders treffen we het werkwoord 'loven' (*aineō*) aan (2:13, 20; 19:37). Kiest Lucas hier bewust voor een andere formulering? Dat zou ik wel denken. Aan de blinde hoeft niet meer gegeven te worden, hij is immers gestopt met bedelen. Hun gave: hun lof, geven zij, nu zij het (= deze redding) gezien hebben, aan God. Een Godsvolk (*laos*) ten voeten uit.

³ Het werkwoord *anablepō* kan de betekenis 'omhoog zien' hebben (zie 9:16 en 19:5), maar ook 'weer zien'. Gezien de uitgangssituatie, de blindheid, houd ik de betekenis van het 'weer (kunnen) zien' voor het meest waarschijnlijk (4:18). In het verhaal van Nicodemus in Johannes 3 wordt gespeeld met de betekenis van *ana* ('van boven' en 'weer'). Ik zou een spel met het omhoog zien in 19:5 niet willen uitsluiten.

⁴ Deze verheerlijking van God vindt steeds plaats 'waar Jezus zich in de menselijke ellende als de redder doet kennen' (2:13, 20; 5:25, 26; 7:16; 13:13; 17:15, 18; 18:43; 23:47), zo F.H. Breukelman, 'Verheerlijken' bij Lucas, in: *Toonsoorten van de Schrift. Notities over bijbel en lied uit het Dagmaat-leerhuis*, Hilversum 1983, 40-49, bijz. 41.

⁵ Ook elders in Lucas zien we deze verandering van menigte (*ochlos*) in volk (*laos*) (8:42, 45; 8:47).

⁶ Een vergelijkbare formulering treft de lezer in 17:18 aan: aan God (*theos*) de heerlijkheid (*doxa*) geven (*didōmi*) geven.